

فقه و زندگی

۱۶

احکام انتخابات

سید سیف الله نحوی

فهرست

سخن پژوهشگرده..... ۹

فصل اول: اهمیت و نقش انتخابات

انسان و سرنوشت..... ۱۵

وجوب حضور در صحنه..... ۱۸

تکلیف محوری..... ۲۲

آثار انتخابات..... ۲۴

آفات عدم حضور و انتخاب نادرست..... ۲۵

بی تفاوتی، گناهی بزرگ..... ۲۶

ذلت جامعه اسلامی..... ۲۸

گسترش ظلم..... ۲۹

ضررهای جبران ناپذیر..... ۳۰

پاسخگویی در محضر الهی..... ۳۱

فصل دوم: شرایط، وظایف و اختیارات انتخاب‌شوندگان

الف: شرایط انتخاب‌شوندگان ۳۶

۱. شایستگی ۳۶

۲. سابقه درخشان ۳۸

۳. دین‌داری و وفاداری به اسلام ۳۹

۴. تخصص ۴۱

ب: وظایف و اختیارات ۴۲

۱. وظایف و اختیارات مجلس خبرگان رهبری ۴۲

۲. وظایف و اختیارات رئیس‌جمهور ۴۵

۳. وظایف و نقش نمایندگان مجلس ۴۸

فصل سوم: اصول تبلیغات انتخاباتی

الف) ضوابط اسلامی تبلیغات ۵۸

۱. اخلاص و اسلام‌خواهی ۵۸

۲. قانون‌مداری ۵۹

۳. رعایت حرمت شخصیت‌ها ۶۰

۴. قضاوت‌های عادلانه ۶۲

عبرت از مشروطه ۶۴

ب) منکرات تبلیغاتی ۶۵

۱. تخریب شخصیت ۶۷

۲. دروغ ۷۱

۳. تهمت ۷۴

۴. هدایای فریبنده	۷۶
۵. غیبت	۸۰
۶. افشاگری	۸۲
۷. عکس و اطلاعیه غیر مجاز	۸۵
۸. تصرف در اموال عمومی و خصوصی	۸۶
۹. تعصبات غیر دینی	۸۷
خرید و فروش رای	۹۱
ج) نقش رسانه‌های جمعی	۹۲

فصل چهارم: انتخاب اصلح

الف) مفهوم و ضرورت انتخاب اصلح	۹۷
ب) معیارهای اصلح	۹۹
داشتن بینش سیاسی	۹۹
انصاف و عدالت‌پیشگی	۱۰۰
شجاعت انقلابی	۱۰۱
حمایت از محرومان	۱۰۲
صلاحیت اخلاقی	۱۰۳
ج) راه‌های شناخت اصلح	۱۰۴

فصل پنجم: وظایف انتخاب‌کنندگان و مجریان انتخابات

الف) حقوق و مسئولیت‌های انتخاب‌کنندگان	۱۱۰
تحقیق و شناخت کاندیداها	۱۱۰
رعایت تقوای سیاسی	۱۱۰

مشورت کردن	۱۱۴
عدم تأثیرپذیری	۱۱۶
نقش علما در مشارکت سیاسی	۱۱۹
پرهیز از گروه‌گرایی	۱۲۳
رای باطل ندادن	۱۲۵
ب) وظایف و موازین مجریان انتخابات	۱۲۵
امانتداری	۱۲۵
خدامداری	۱۲۷
ضابطه‌مندی	۱۳۰
عدم پذیرش هدیه	۱۳۰
پرهیز از باندهازی	۱۳۲
فهرست منابع	۱۳۴

سخن پژوهشکده

انسان موجودی انتخابگر است.

زندگی انسان مجموعه‌ای از انتخاب‌هاست. انتخابات درست و دقیق به فرد و جامعه ارزش می‌دهد، و انتخاب‌های نادرست و زیان‌بخش عامل سقوط و نابودی انسان‌ها می‌شود.

زمینه‌ساز پیشرفت و سعادت انسان همین دو راهی‌ها و چند راهی‌ها است.

در دو راهی‌هاست که خوب و بد از همدیگر جدا می‌شوند، و بد و بدتر مشخص می‌گردند.

دو راهی ایمان و کفر، دو راهی شرک و توحید، دو راهی ظلم و عدل، دو راهی تقوا و فجور، دو راهی خدمت‌رسانی و خودخواهی، دو راهی همزیستی با محرومان یا مستکبران دو راهی صداقت و دروغ، دو راهی جهاد و رفاه همه و همه صحنه‌های آزمون و ارزیابی انسان‌هاست.

دو راهی‌ها، هم در میادین ایمانی و اخلاقی و رفتاری فعالیت‌های فرد وجود دارد هم در مسیر اقتصاد و سیاست و فرهنگ جامعه خود را نشان می‌دهد.

انتخاب نظام سیاسی، انتخاب رهبری الهی، انتخاب نمایندگان مؤمن و صالح و شجاع و بیدار، انتخاب رشته تحصیلی، انتخاب شهر و محل کار و زندگی، انتخاب همسر و همکار و همسایه و انتخاب دوست و شریک تجاری همه و همه نمونه‌های کوچک و بزرگ انتخاب در زندگی انسان‌هاست. انسان در انتخاب کردن مجبور است، هر کسی انتخاب نکند دیگران برای او انتخاب می‌کنند. حفظ آزادی و استقلال و ایمان و اخلاق و عدالت اجتماعی تنها در سایه انتخاب درست میسر است. قرآن در ارزیابی انسان‌ها، ایمان و دانش و تقوا و جهاد را مهمترین شاخص‌ها می‌داند و انتخابگران باید به این معیارها توجه کنند.

امروز و همیشه شیاطین درونی و بیرونی می‌کوشند برای مردم و بجای مردم آنچه را خود می‌پسندند، انتخاب کنند.

هر انتخاب درست، زمینه انتخابی بهتر و عالی‌تر را فراهم می‌آورد و هر انتخاب غلط توان انتخاب خوب بعدی را از انسان سلب می‌کند، انتخاب خوب پله‌ای به سوی آزادی و آگاهی و عدالت و مقام قرب الهی است. انتخاب بد، زمینه سقوط بیشتر و محدودیت افزون‌تر را فراهم می‌سازد. بنابراین حضور در انتخابات گوناگون اجتماعی و نظر دادن در امور مربوط به زندگی جمعی مقتضای ایمان و عقل و احساس مسئولیت

اجتماعی و نوعی پیشگیری از منکر و حمایت از معروف است، با روی کار آمدن صالحان میدان برای همه ارزش‌ها باز می‌شود و با اقتدار ناصالحان زمینه‌های اجرای قوانین قرآن و اسلام کاهش می‌یابد و با سلطه اشرار، ابرار گوشه‌نشین می‌شوند. همه ما در انتخابات چهار وظیفه بزرگ داریم:

۱. حضور جدی و با نشاط و مسئولانه در تمام انتخابات مربوط به سرنوشت سیاسی و فرهنگی و اقتصادی کشور.

۲. رأی دادن و گزینش بهترین‌ها و تلاش برای شناخت بهترین‌های ایمانی، اخلاقی، علمی، و توانمندترین‌ها در چارچوب قوانین الهی.

۳. عدم اهانت به دیگران و حفظ شخصیت عموم مسلمین و ابعاد مثبت دیگران برای امکان بهره‌گیری از آنان در جایگاه‌های شایسته و مناسب.

۴. تمام دست‌اندرکاران (کاندیدها، رأی‌دهندگان و هواداران و مجریان) با قصد قربت وارد میدان شویم و سعی کنیم کار را به شایسته‌ترین‌ها بسپاریم.

کتاب حاضر که در مجموعه «فقه و زندگی» فراهم آمده به کاوش در معروف و منکرهای سیاسی و مرتبط با انتخابات پرداخته و اصول رفتار اسلامی را برای انتخاب‌کنندگان و انتخاب‌شوندگان و دیگر دست‌اندرکاران و هواداران روشن ساخته است. امیدواریم با شناخت وظیفه الهی و عمل به آن

گام‌هایی بلندتر به سوی کسب رضای خداوند و خدمت به بندگان او برداریم
و در تقویت نظام اسلامی بکوشیم.

پژوهشکده امر به معروف و نهی از منکر

تلفن: ۳۷۷۳۴۴۳۰ (۰۲۵)

قم، خیابان سمیه، کوچه ۱۲، پلاک ۳۵۵

<http://al-adl.ir>

فصل اول

اهمیت و نقش انتخابات

انسان و سرنوشت

بر مبنای اصل پنجاه و ششم قانون اساسی، حاکمیت انسان بر سرنوشت اجتماعی خویش حقی نشأت گرفته از حاکمیت مطلق خدا بر جهان و انسان معرفی شده است. این حاکمیت دارای سه ویژگی حقوقی است:

۱. حاکمیت انسان حقی الهی است و قابل سلب از او نیست و کسی نمی تواند این حق الهی را با زور و غلبه از وی سلب کرده و از حاکمیت بر سرنوشت خویش محروم نماید زیرا چنین محرومیتی به معنی سلب آزادی و اختیار از انسان بوده و اسلام این شیوه را محکوم نموده است «لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ»^۱ در گرایش مردم به دین، اجباری نیست، زیرا راه درست به خوبی از راه نادرست مشخص شده است.

۱. سوره بقره، آیه ۲۵۶.

۲. حق حاکمیت انسان بر سرنوشت خویش با انتقال اختیاری هم قابل سلب نیست، به این معنی که خود انسان نمی تواند زمام اختیار و حاکمیت بر سرنوشت خود را به دیگری واگذار کند و بدون آنکه از خود اختیاری داشته باشد، تابع دیگری باشد؛ «أَمْ أَتَّخِذُوا مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْوَلِيُّ»^۱ آیا سرپرستانی جز خدا گرفته و به پرستش آنها پرداخته اند؟ تنها خداست که سرپرست آنان است.

اصولاً قرآن اطاعت از غیر خدا را به عنوان بندگی و سلب اختیار نامشروع از انسان، شرک می شمارد.

۳. این حق الهی را نمی توان در خدمت منافع فرد یا گروهی خاص قرار داد. زیرا هدف از آزادی و اختیار انسان بهره گیری او در ابعاد دوگانه زندگی مشترک اجتماعی در جهت منافع اختصاصی خود یا جامعه خویش است و به استخدام کشیدن این موهبت الهی برای منافع یک فرد یا گروه خاص، انحراف از سنت خلقت و تعدی از حدود الهی و تجاوز به حقوق مردم است، «وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ»^۲ و کسانی که از حدود قوانین الهی تجاوز کنند ستمکارند.

افراد ملت این حق الهی را مشترکاً در سازماندهی کشور و ایجاد تشکیلات سیاسی به کار می گیرند و به طور دسته جمعی این حق خدادادی را از طریق نهادهای سیاسی و قوای حاکم اعمال می نمایند.^۳

۱. سوره شوری، آیه ۹.

۲. سوره بقره، آیه ۲۲۹.

۳. فقه سیاسی، عباسعلی عمید زنجانی، ج ۱، ص ۲۸۱.

بنابراین، انسان‌ها با اعمال این حق مسلم خویش، افزون بر سرنوشت فردی، از سرنوشت گروهی نیز برخوردارند و رفتارهای جمعی آنان در سرنوشت فردی و گروهی مؤثر است. چه اینکه خالق انسان‌ها فرموده است:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾^۱

خداوند سرنوشت هیچ ملتی را تغییر نمی‌دهد، مگر آن که آنها خود اقدام به تغییر آن کنند.

حضرت امام خمینی رحمته الله علیه معتقد است:

ملت ایران بر سرنوشت خود حاکمیت دارد و این ملت ایران است که می‌خواهد سرنوشت خود را تعیین کند.^۲

ایشان بر مبنای اندیشه سیاسی خویش فرمود:

از حقوق اولیه هر ملتی است که سرنوشت و تعیین شکل و نوع حکومت خود را در دست داشته باشد. طبیعی است که چون ملت ایران بیش از نود درصد مسلمانند، باید این حکومت بر پایه‌های موازین و قواعد اسلامی بنا شود.^۳

آیت‌الله ابراهیم امینی، اعمال حق الهی انسان‌ها برای تغییر سرنوشت جمعی خود را در قالب تشکیل حکومت اسلامی دانسته و می‌فرمایند:

مشارکت سیاسی مردم در حکومت و مراجعه به آرای عمومی، یعنی همه‌پرسی و انتخابات در جهان امروز از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است و آن را بهترین شیوه حاکمیت می‌شناسند. در نظام جمهوری اسلامی ایران

۲. صحیفه نور، ج ۴، ص ۲۶۵، (۵۷/۸/۱۱).

۱. سوره رعد، آیه ۱۱.

۳. همان، ج ۳، ص ۴۲، (۵۷/۸/۱۶).

نیز همه‌پرسی به عنوان یک اصل، پذیرفته شده است. نوع حکومت، یعنی جمهوری اسلامی با خواست و رأی مردم و تأکید و تأیید امام خمینی (ره) تعیین شد و استقرار یافت.^۱

آیت‌الله مکارم شیرازی نقش مردم در سرنوشت سیاسی و اجتماعی خود را اینگونه بیان می‌کند:

جمهوری اسلامی از دو جزء جمهوریت و اسلامیت تشکیل شده است که تبلور جمهوریت را در انتخابات می‌توان شاهد بود و همه در آن می‌توانند شرکت کنند.

وجوب حضور در صحنه

فقیه و اسلام‌شناس بزرگ جهان تشیع و بنیانگذار جمهوری اسلامی در بیان حکم شرعی این موضوع فرمود: ما مکلفیم در امور سیاسی دخالت کنیم، مکلفیم شرعاً، همان طور که پیغمبر ﷺ دخالت می‌کرد، همان طور که حضرت امیر علی (ع) دخالت می‌کرد.^۲

مسئولیت این امر خطیر از دیدگاه آن فقیه سیاستمدار، به حدی است که آن را در کنار نماز قرار داده و می‌فرماید:

باید همه شما، همه ما زن و مرد، هر مکلف، همان طور که باید نماز بخواند،

همان طور باید سرنوشت خودش را تعیین کند.^۳

رهبر معظم انقلاب اسلامی - حضرت آیت‌الله خامنه‌ای - مفهوم

۱. روزنامه جمهوری اسلامی، ۱۳۸۵/۶/۲.

۲. صحیفه نور، ج ۱۵، ص ۵۹، (۱۰ تیر ۶۰).

۳. همان، ج ۱۵، ص ۱۶۸.

مشارکت سیاسی و حضور در صحنه را چنین تبیین کرده‌اند: حضور مردم در صحنه، معنایش این است که آحاد مردم؛ پیر و جوان، قشرهای مختلف، مرد و زن در هر نقطه‌ای از کشور، مسائل اساسی کشور را مسائل خودشان بدانند؛ مسائل علمی و پیشرفت علمی و فنی را مسئله اساسی خودشان به حساب آورند؛ پایداری کشور و نظام و مسئولان به ارزش‌های اساسی انقلاب را به عنوان یک خواست حقیقی خودشان همه‌جا مطرح و مطالبه کنند. حضور مردم در صحنه، یعنی بی تفاوت نبودن؛ سرنوشت کشور را رها نکردن؛ بی رغبت نبودن نسبت به حوادثی که در کشور می‌گذرد؛ این معنای حضور در صحنه است.

ایشان سپس با توجه به حیات سیاسی - اجتماعی یک ملت می‌فرمایند: وقتی یک ملت - پیر و جوانش، بزرگ و کوچکش، قشرهای مختلفش - نسبت به مسائل گوناگون کشور خود دارای انگیزه و فکر است، آن فکر را بر زبان می‌آورد، بر آن پای می‌فشرد و از آن دفاع می‌کند، این ملت، ملت زنده‌ای است و آینده آن تضمین شده است.^۱

این امر به عنوان یک حکم و وظیفه شرعی در رساله توضیح المسائل آیت‌الله مکارم شیرازی چنین آمده است:

هرگاه مسلمانان از این بیم داشته باشند که اجانب نقشه استیلاء بر مملکت اسلامی را کشیده و بدون واسطه یا با واسطه عمال خود از داخل یا خارج آن را عمل کنند. بر همه مکلفین واجب است که به هر

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری، بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی ۸۵/۹/۲۲

وسیله‌ای که امکان دارد در برابر آن بایستند و از ممالک اسلامی دفاع کنند.^۱

آیت‌الله امینی معتقدند که:

شرکت در انتخابات یک وظیفه شرعی و ملی است. از این جهت شرعی است که بهترین وسیله است برای بقا و تداوم و اقتدار نظام اسلامی، و حفظ نظام اسلامی بر همگان واجب است. و بدین جهت یک وظیفه ملی است که استقلال و عظمت کشور بدان بستگی دارد و عموم شهروندان از آن بهره می‌گیرند.^۲

حضرت آیت‌الله مکارم شیرازی درباره شرکت در انتخابات فرمودند: با توجه به شرایط موجود و اینکه دشمنان ما اصرار بر عدم شرکت در انتخابات دارند، به نظر می‌رسد که شرکت کردن تمام افراد واجد شرایط، واجب است.^۳

آیت‌الله صافی گلپایگانی هم در این باره چنین نگاشته است:

وظیفه هر مسلمان است که در بهبودی امور وضع معاش و اقتصادی مسلمانان اهتمام نماید که (من اصبح و لم یهتم بامور المسلمین فلیس بمسلم).^۴

ایشان همچنین کمک و یاری رهبران و مجریان دلسوز و شایسته را واجب دانسته و در فتوای خویش فرموده‌اند: مسلمان اگر بتواند جامعه و

۱. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص ۶۳۰.

۲. روزنامه جمهوری اسلامی ۱۳۸۵/۶/۲.

۳. WWW,makaremshirazi.org

۴. توضیح المسائل، مسئله ۲۸۹۶.

مملکت را در مسیر اجرای احکام اسلام قرار دهد و احکام اسلام را اجرا سازد، باید اقدام کند و واجب است با کسانی که این نیت را دارند، همکاری و تشریک مساعی نماید.^۱

با توجه به این که استعمارگران و برخی از دشمنان اسلام می‌کوشند با شیوه‌های عوام‌فریبی و معرفی افراد به ظاهر متدین و با رخنه در سیستم‌های مختلف یک نظام سیاسی، به صورت نامحسوس به اهداف پلید خویش دست یابند، هوشیاری مسلمین در مقابل دشمنان اسلام، دفاع از کیان اسلام خواهد بود.

رهبر معظم انقلاب اسلامی در این باره گفته‌اند:

یکی از علل اصلی دشمنی دشمنان، برچیده شدن بساط غارت و چپاول قدرت‌های سلطه‌طلب در ایران است. مراکز قدرت جهانی به این چشم دوخته‌اند تا اگر مردم در انتخابات حضور گسترده‌ای نیافتند با تبلیغ و القای جدایی مردم از نظام، راه را برای دخالت‌ها و سلطه‌طلبی‌های خود در ایران هموار کنند.^۲

آیت‌الله صافی گلپایگانی مقابله با تهاجمات دشمنان دین را از واجبات شرعی دینداران شمرده و در این باره چنین نوشته‌اند:

مبارزه با نفوذ اقتصادی و فکری و سیاسی بیگانگان. در بلاد اسلام، بر هر مسلمان واجب است و کمک کردن به آن حرام است.^۳

۱. همان، مسئله ۲۹۰۷.

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی مقام معظم رهبری، بیانات رهبر انقلاب ۸۲/۱۱/۲۴.

۳. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، ص ۷۳۹.

اهمیت انتخابات و نقش مردم امام خمینی (ره):

«این وظیفه‌ای است الهی وظیفه‌ای است ملی، وظیفه‌ای است انسانی وظیفه‌ای است که ما باید به آن عمل بکنیم همه مان باید در انتخابات شرکت بکنیم».

(صحیفه امام ج ۱۸ ص ۳۱۸)

تلاش برای حضور حداکثری مقام معظم رهبری (حفظه الله):

مسأله‌ی اول، مشارکت است. در زمینه‌ی مشارکت مردم، هر طور که می‌توانید، روی خانواده‌ها و دوستانتان کار کنید. مشارکت، یکی از اساسی‌ترین مسائل است. حضور مردم برای پیشرفت و صیانت کشور لازم است.

(بیانات در دیدار دانشجویان بسیجی ۸۴/۳/۵)

